

[RELACJA] Fenomen solidarności. Relacja z wykładu Dariusza Gawina

Polityczność wkraczająca w doczesną, przygodną rzeczywistość jest w stanie konstytuować sens wydarzeń w całkowitym oderwaniu od kontekstu. Ten akt sprawia zawsze wrażenie rodzaju epifanii. Moc polityczności sakralizuje miejsca zanurzone wcześniej bez reszty w profanum. Każda scenografia może służyć za tło dziejowego dramatu, którego osnową jest zmaganie się wolności z tyranią – mówił prof. Dariusz Gawin podczas wykładu zamykającego roczny cykl „JP2 Lectures” Instytutu Kultury św. Jana Pawła II na Angelicum.

W czwartek, 10 czerwca odbył się kolejny wykład Instytutu Kultury św. Jana Pawła II na rzymskim Angelicum. Wykład zatytułowany „The Phenomenon of Solidarity” wygłosił prof. Dariusz Gawin – historyk idei, publicysta, wicedyrektor Muzeum Powstania Warszawskiego.

JP2 Lectures// Prof. Renato Cristin: Formal Europe and

Angelicum

Watch on

Na wstępie do swych rozważań prof. Dariusz Gawin podkreśla pluralizm możliwości interpretacyjnych, jakie stwarza fenomen Solidarności. Wymienia linię narracji rewolucyjnej, a także taką, która czerpie z polskich tradycji insurekcyjnych. W niniejszym wystąpieniu skupia się jednak na ujęciu nawiązującym do paradygmatu republikańskiego. Pozwala on w opinii prelegenta zrozumieć pewne kluczowe aspekty wydarzeń Sierpniowych obnażając jednocześnie słabe strony republikanizmu. Gawin przywołuje również nasycone

intensywnymi emocjami relacje uczestników strajku, dla których były to doniosłe doświadczenia egzystencjalne często związane z silnymi doznaniem psychosomatycznymi („Wciąż płakałem [...] zachłysnęliśmy się wolnością, jeden z naszych kolegów dostał szoku. Musiał wrócić do Warszawy, bo zwracał bez przerwy”).

Prof. Gawin poszukując genezy zaprezentowanego sposobu przeżywania Sierpnia jako klucz interpretacyjny obiera myśl Hanny Arendt, która swą refleksją antycypowała koncepcje klasycznych teoretyków komunitaryzmu takich jak Alasdair MacIntyre czy Charles Taylor. Zarysowując tło podjętych rozważań przywołuje istotę sporu między liberalizmem i republikanizmem w Ameryce poczynając od lat '60. Zauważa, że w tej niezwykle złożonej dyskusji światopoglądowej decydującą rolę odgrywa odmienne rozumienie pojęcia obywatela i życia obywatelskiego. Na gruncie republikańskim obywatelskość tworzy pewien ideał etyczny, wspólnota stanowi tu element kluczowy, podczas gdy w liberalizmie to dobro jednostki jest punktem wyjścia. Hannah Arendt podąża wiernie tropem Arystotelesa budując swoją refleksję na przekonaniu o unikatowości człowieka jako istoty komunikacyjnej, zdolnej do prowadzenia życia politycznego. To dzięki wspólnemu działaniu, jak podkreśla Gawin za Arendt, obywatele mogą konstytuować własną wolność i doznawać „szczególnego uczucia uwznioślenia i satysfakcji”. Podkreśla również kolejny ważny aspekt związany z życiem obywatelskim: pamięcio-twórczą rolę wspólnoty. – *Pamięć o wielkich czynach wymaga istnienia wspólnoty, która uznaje ją za element własnej tożsamości* – mówi Gawin. Z tak rozumianego ducha republikańskiego wywodzi dalej nastroje panujące w Gdańsku latem 1980 roku, stawiając je w jednym rzędzie z czasami Peryklesa i amerykańskich Ojców Założycieli.

*Pamięć o wielkich czynach
wymaga istnienia wspólnoty,
która uznaje ją za element
własnej tożsamości*

W dalszej części
wystąpienia Gawin
analizuje etymologię
pojęcia polis
włączając w
spektrum jego
znaczenia rodzimy

gród i przedstawiając przestrzeń stoczniową jako swoistą jego emanację. W ślad za Arendt łączy go z przestrzenią unikalnie ludzkiej wspólnoty oddzielonej wyraźnie od sfery biologicznej konieczności. Gawin opisując analogię przestrzeni stoczniowej do ateńskiej polis ukazuje ją jako siedlisko niezwykle dynamicznej, pierwotnej polityczności. Strajkujących łączyło niezwykle silne przywiązanie to wspólnej sprawy – *res publicae*. W tym kontekście Gawin zwraca uwagę na szczególny charakter nazwy „Solidarność”, która nie wskazuje ona ani na żadną instytucję polityczną ani też na ideologię, lecz na pewną szczególną, uniwersalną relację międzyludzką.

W dalszej części wystąpienia prof. Gawin porusza transformujący dla podmiotów strajku charakter sierpniowych wydarzeń. Zauważa niezwykle proces przeobrażania się robotników walczących o podwyżki, w obywatelską wspólnotę. Na pierwszy plan wysuwa się tu zasada godności każdego człowieka, obalony zostaje niezwykle krzywdzący stereotyp tzw. „robota”. Jako logiczną konsekwencję tych procesów wskazuje Gawin upowszechnienie w stoczniowych kręgach zasady równości a także naturalne rozwinięcie się w nich więzów bliskości i przyjaźni przeciwstawionej Babilońskiej anonimowości i bezosobowości mas.

Na pierwszy plan wysuwa się tu zasada godności każdego człowieka, obalony zostaje niezwykle krzywdzący stereotyp tzw. „robota”

Kolejnym wątkiem analizowanym przez Gawina jest język. Przestrzeń Solidarnościowa okazała się wyjątkowym polem erupcji prawdziwie

demokratycznej debaty. Opinie obywateli wychodzące w końcu na światło dzienne konstituować zaczęły dyskurs publiczny. Ten „żywioł publicznej mowy” wzmocnił Sierpniowe uprawomocnienie społecznej równości. Gawin zauważa jeszcze jedną istotną rolę Solidarności, polegającą na „odzyskiwaniu polskiej historii”. Jak zauważa, wieloletnia kontrola nad kulturą niejako odcięła ludzi od tradycji politycznych. Wydarzenia sierpniowe przyrównuje Gawin do swoistego stanu natury, w którym Polacy zanurzyli się niczym w orzeźwiającym strumieniu republikańskiej rewolucji.

Kolejnym analizowanym przez Gawina aspektem tradycji republikańskiej znajdujące odzwierciedlenie w sierpniowych strajkach jest obecność religii. – *Jedynie Kościół okazał się instytucją, która nie zdradziła interesów narodu* – zauważa.

W swojej analizie zauważa Gawin również pewne niedostatki republikanizmu jako narzędzia hermeneutycznego. Ponownie zwraca się do rozważań Hanny Arendt, której koncepcja wyklucza ze sfery tego co polityczne przemoc. Wynika to z komunikacyjnej natury polityczności przeciwstawionej „niemej przemocy”. Gawin wychwytuje jednak pewne nieścisłości w wizji autorki *Kondycji ludzkiej* i kłopoty

związane z urzeczywistnianiem greckich cnót obywatelskich ściśle związanych z przemocą. Zauważa dalej, że warunki ideału tam przedstawionego spełnia Solidarność – jako wielki ruch społeczny pozbawiony elementu przemocy politycznej. Dodaje jednak, że widmo przemocy tkwiło w tamtych okolicznościach jako pewna możliwość. Pomimo tego wspólnota obywatelska świadomie i solidarnie stawiała czoła groźbie użycia siły przez tyranię. Sama nie używając przemocy, wygrała jednak wojnę nerwów. Wojnę ponieważ świadomie ryzykowała życiem. Jeśli zaś była gotowa ryzykować swoim życiem w obronie własnej wolności, to spełniła elementarny wymóg klasycznego republikanizmu – przekroczyła granicę własnej biologiczności – kontynuuje Gawin.

W końcowej części wykładu prof. Gawin zwraca uwagę na trudności, które napotyka duch republikański w czasach względnej stabilizacji. Dla pojawienia się „patosu republikańskiego” konieczny jest kontekst, choćby potencjalnej, przemocy. Trudno jednak utrzymać na stałe intensywność jaką nasycone są sytuacje graniczne pokroju Sierpnia '80. Według Gawina z tym właśnie problemem związana jest immanentna dla republikanizmu trudność w instytucjonalizacji jego ducha. – *Tradycja republikańska jest zatem nie tyle realnym projektem ile raczej normatywną utopią, miarą, którą można przykładać do rzeczywistości społecznej i politycznej, służącą do jej krytycznej analizy* – dodaje Gawin.

Podsumowując swoje rozważania prof. Gawin zwraca uwagę na kluczowe znaczenie refleksji nad fenomenem Solidarności dla współczesnych zagadnień globalnych. Przywołuje w tym kontekście m.in. spór z za wschodniej granicy toczący się między wolności a

tyranią, deficyt demokracji czy terroryzm. Zrozumienie wydarzeń Sierpniowych może być również istotną wskazówką do właściwego zdefiniowania pojęć takich jak wolność, polityka i społeczeństwo.

Hanna Nowak

*

Instytut Kultury Św. Jana Pawła II jest interdyscyplinarnym ośrodkiem naukowo-dydaktycznym powołanym na Wydziale Filozofii Papieskiego Uniwersytetu Św. Tomasza z Akwinu (Angelicum) w Rzymie w stulecie urodzin Jana Pawła II. Misją Instytutu jest refleksja nad najważniejszymi problemami współczesnego Kościoła i świata inspirowana życiem i myślą św. Jana Pawła II. Celem Instytutu jest więc nie tylko badanie dorobku Wielkiego Papieża, ale również myślenie wraz z nim o najważniejszych sprawach kultury duchowej, a więc np. solidarności, miłosierdziu, sztuce chrześcijańskiej, miejscu Kościoła we współczesnym świecie czy kryzysie duchowym Europy. Wśród wykładowców i współpracowników Instytutu znaleźli się wybitni intelektualiści, reprezentujący różne dyscypliny naukowe. Inicjatorami i współorganizatorami Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II – instytucji w całości finansowanej ze środków prywatnych darczyńców – są polskie organizacje pozarządowe: Fundacja Świętego Mikołaja (wydawca „Teologii Politycznej”) oraz Fundacja Futura-Iuventa.

ZOBACZ FILM z inauguracji Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II na Angelicum w Rzymie

KLIKNIJ i dołącz do grona fundatorów Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II w Rzymie

Myśląc z Janem Pawłem II. Relacja z inauguracji Instytutu Kultury św. Jana Pawła II w Rzymie

List Papieża Franciszka na inaugurację Instytutu Kultury św. Jana Pawła II w Rzymie

Myśl Jana Pawła II jest zbyt ważna, by zamknąć ją w muzeum.
Przemówienie Dariusza Karłowicza na inauguracji Instytutu Kultury św. Jana Pawła II

Otwieramy „akademicki pomnik” dla św. Jana Pawła II. Rozmowa z rektorem Angelicum o. Michałem Paluchem OP

Kard. Stanisław Ryłko: Instytut Kultury to bijące serce Uniwersytetu

O. Serge-Thomas Bonino OP: W duchu żywego tomizmu

Dariusz Karłowicz zaprasza do wspólnego budowania Instytutu Kultury Św. Jana Pawła II

WYGŁOSZONE WYKŁADY

► Pierwszy wykład z serii „JP2 Lectures” miał miejsce 19 października 2020 r. podczas inauguracji roku akademickiego na Angelicum. Wykład zatytułowany “Does Christianity need culture?” wygłosił przewodniczący papieskiej rady ds. kultury **kard. Gianfranco Ravasi**.

Obejrzyj nagranie wykładu:

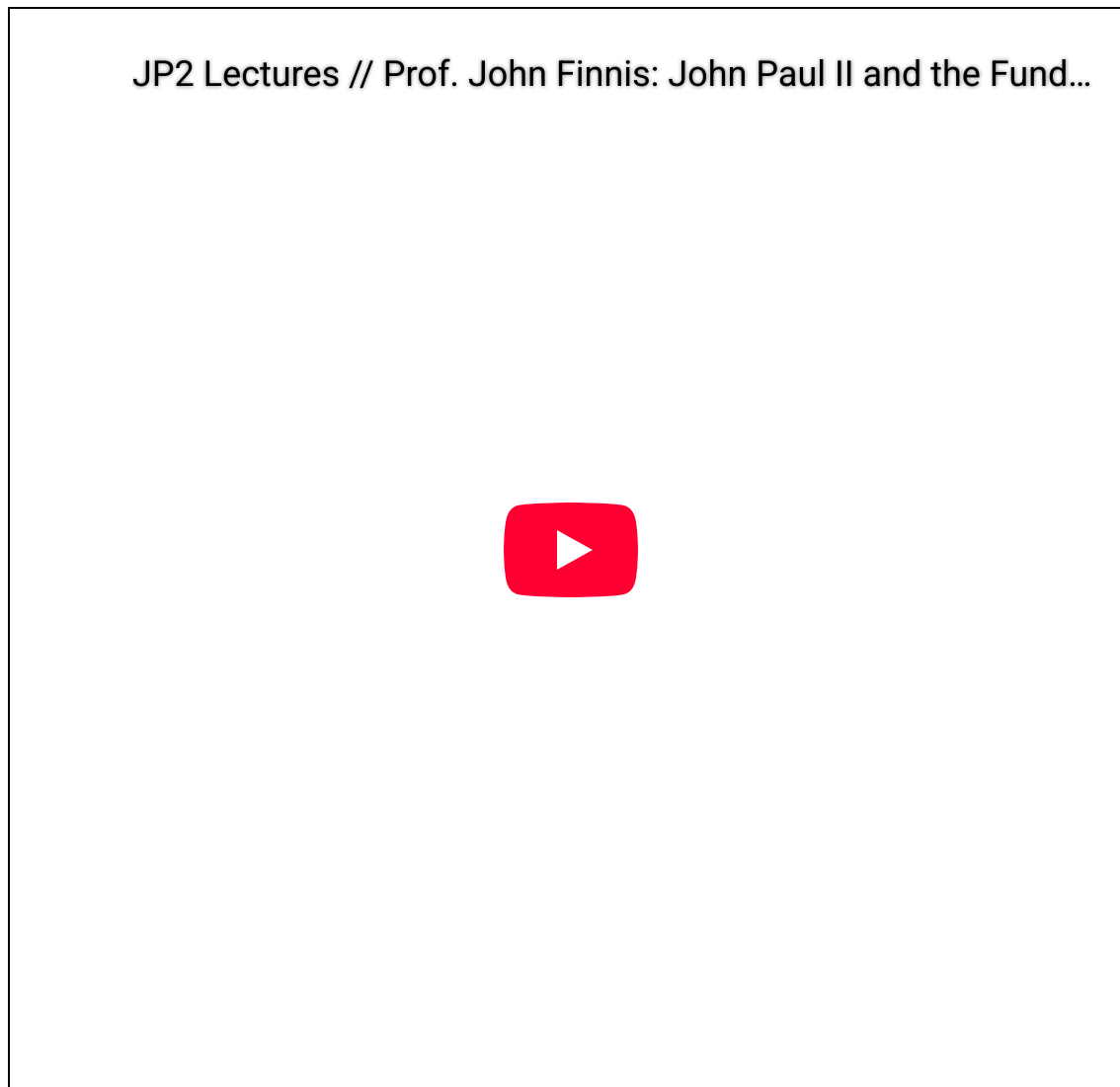
JP2 Lectures // Kard. Gianfranco Ravasi: Czy chrześcijaństw...

**Przeczytaj relację z pierwszego wykładu, który wygłosił kard.
Gianfranco Ravasi: *Does Christianity need culture?***

► Drugi wykład z serii „JP2 Lectures” miał miejsce 19 listopada 2020 r. Wykład zatytułowany “John Paul II and the Fundamentals of Ethics” wygłosił **prof. John Finnis**.

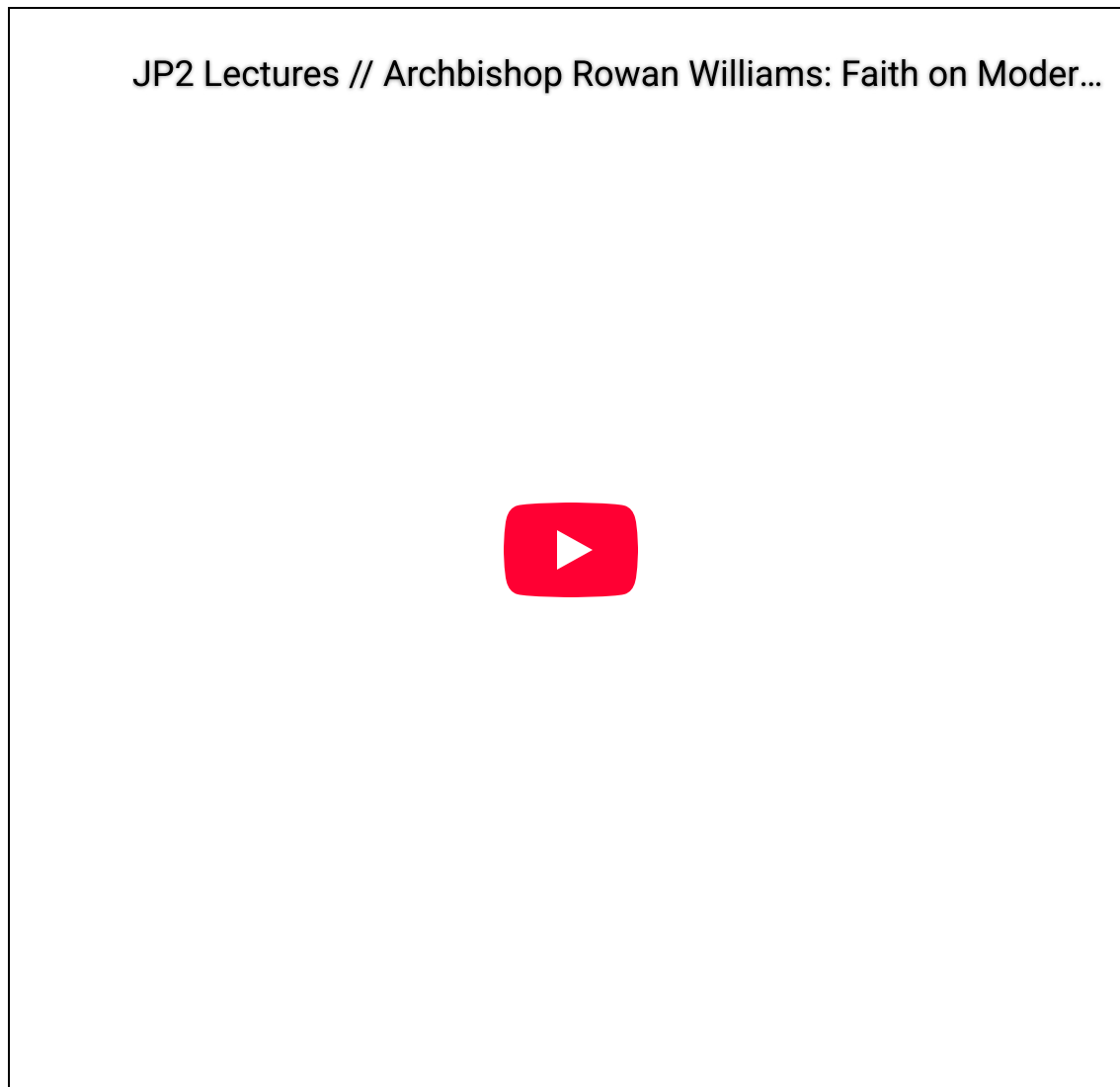
Obejrzyj nagranie wykładu:

Przeczytaj relację z wykładu prof. Johna Finnisa *John Paul II and the Fundamentals of Ethics*

► Trzeci wykład z serii „JP2 Lectures” miał miejsce 15 grudnia 2020 r. Wykład zatytułowany “Faith on Modern Areopagus” wygłosił **abp. Rowan Williams**.

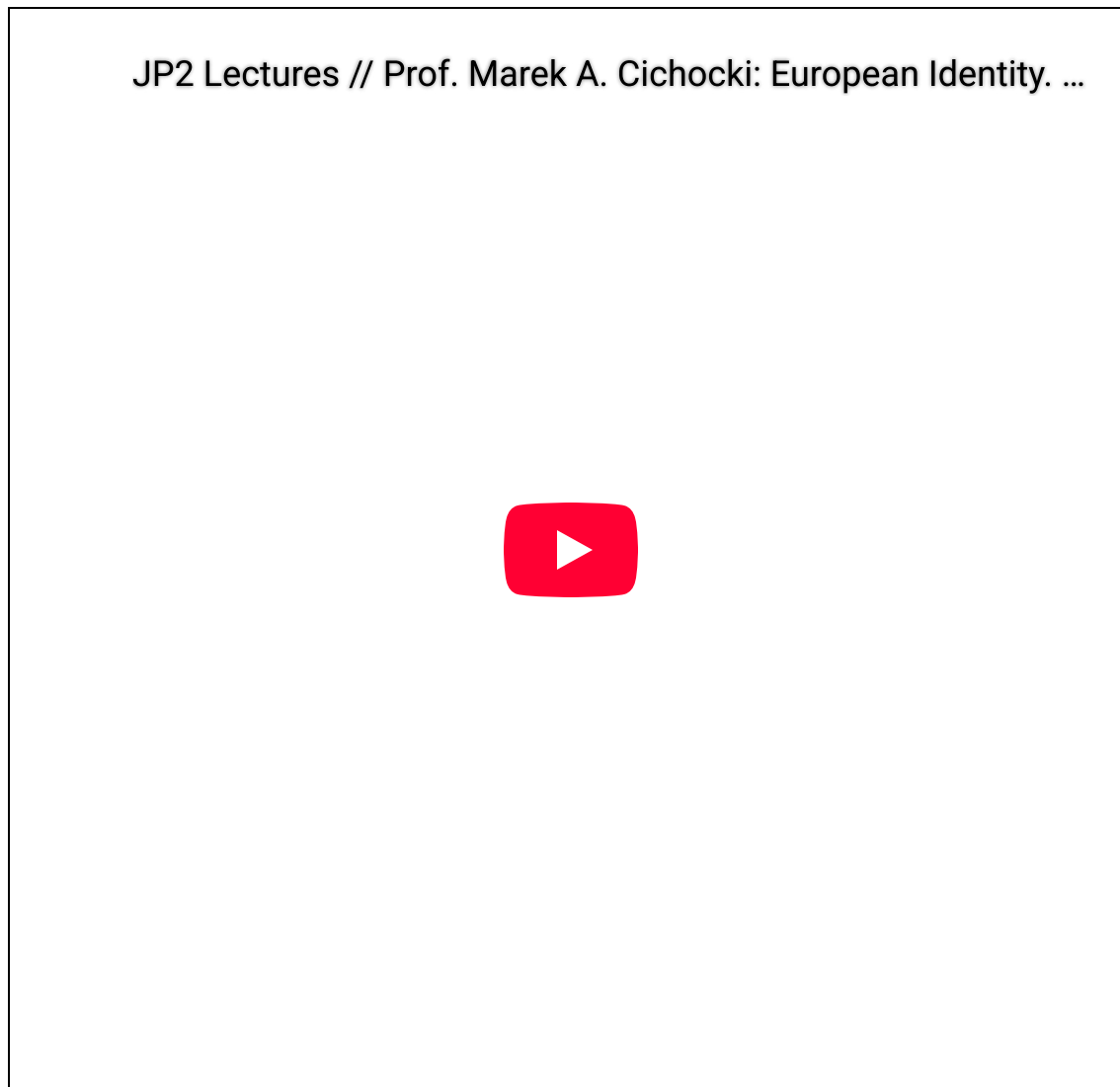
Obejrzyj nagranie wykładu:

Przeczytaj relację z wykładu abp. Rowana Williama *Faith on Modern Areopagus*

► Czwarty wykład z serii „JP2 Lectures” miał miejsce 21 stycznia 2021 r. Wykład zatytułowany “European Identity. North and South: the main line of divide” wygłosił **prof. Marek A. Cichocki**.

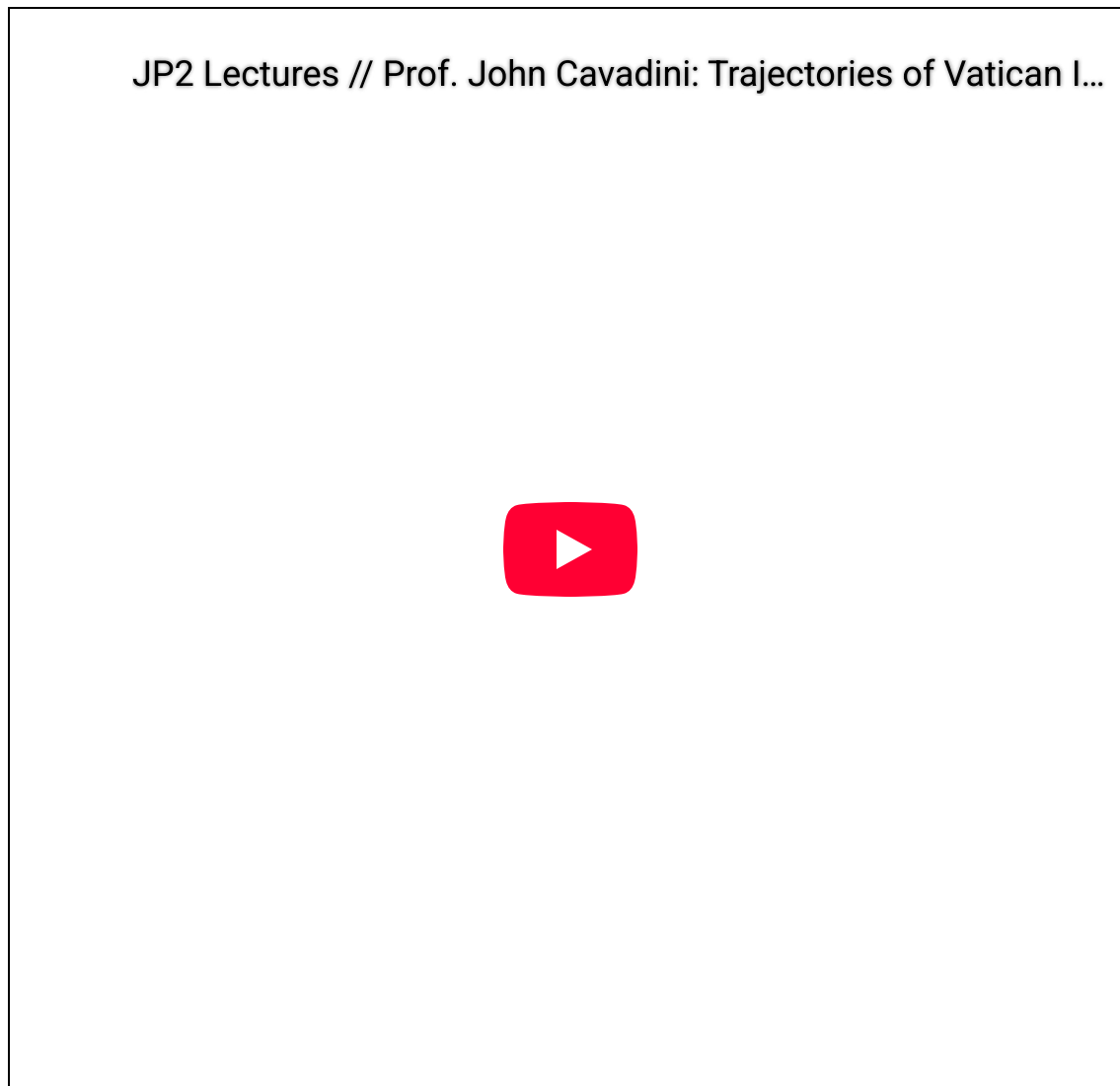
Obejrzyj nagranie wykładu:

Przeczytaj relację z wykładu prof. Marka A. Cichockiego European Identity. North and South: the main line of divide

► Piąty wykład z serii „JP2 Lectures” odbył się 26 lutego 2021 r. Wykład zatytułowany „Trajectories of Vatican II in the Theology of St. John Paul II” wygłosił **prof. John Cavadini**.

Obejrzyj nagranie wykładu:

Przeczytaj relację z wykładu prof. Johna Cavadiniego *Trajectories of Vatican II in the Theology of St. John Paul II*

► Szósty wykład z serii „JP2 Lectures” odbył się 24 marca 2021 r.
Wykład zatytułowany „Political Theology from St. Thomas Aquinas to John Paul II and Benedict XVI” wygłosił **prof. François Daguet OP**.

Obejrzyj nagranie wykładu:

JP2 Lectures // Prof. François Daguet OP: Political Theology...

Przeczytaj relację z wykładu prof. François Daguet OP *Political Theology from St. Thomas Aquinas to John Paul II and Benedict XVI*

► Siódmy wykład z serii „JP2 Lectures” odbył się 24 marca 2021 r. Wykład zatytułowany „The End of Christendom” wygłosiła **prof. Chantal Delsol**.

Obejrzyj nagranie wykładu:

JP2 Lectures // Prof. Chantal Delsol: The End of Christendom

Przeczytaj relację z wykładu prof. Chantal Delsol *The End of Christendom*

► Ósmy wykład z serii „JP2 Lectures” odbył się 18 maja 2021 r. Wykład zatytułowany „Meaning of Art in Christianity in Modern World” wygłosił **prof. Rémi Brague**.

Obejrzyj nagranie wykładu:

JP2 Lectures // Prof. Rémi Brague: Meaning of Art in Christi...

Przeczytaj relację z wykładu prof. Remiego Brague'a *Meaning of Art in Christianity in Modern World*

► Dziewiąty wykład z serii „JP2 Lectures” odbył się 20 maja 2021 r. Wykład zatytułowany „Formal Europe and vital Europe. Tradition as the ground of the identity” wygłosił **prof. Renato Cristin**.

Obejrzyj nagranie wykładu:

JP2 Lectures// Prof. Renato Cristin: Formal Europe and vital ...

Przeczytaj relację z wykładu prof. Renato Cristina *Formal Europe and vital Europe. Tradition as the ground of the identity*

